

نگاهی بر صنعت بیمه در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا

خسر و محمدعلیزاده - سید داود میرباقری

- کارشناس حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی
- کارشناس مدیریت دولتی، مرکز آموزش مدیریت دولتی

به وسیله بیمه اموال بهبود بخشیده و خسارت‌های ناشی از نكول را از طریق ضمانت‌های اعتباری کاهش دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که بخش بیمه در رشد بلندمدت مشارکت دارد.

بخش بیمه در کشورهای حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا^۱ حتی پس از کنترل سطح درآمد و مشخصه‌های جمعیتی، توسعه نیافته باقی ماند. این امر از آنجایی موجب نگرانی است که بخش بیمه می‌تواند سهم مهمی در توسعه اقتصادی و مالی داشته باشد. این گزارش نشان می‌دهد که حرکت کند توسعه بخش بیمه به عواملی مانند عدم وجود بیمه اجباری در حوزه‌های اصلی، برتری شرکت‌های دولتی در برخی کشورها، ضعف نظام نظارتی و مقرراتی، قوانین مالیاتی ناکافی، نقص مهارت‌های حرفه‌ای و عوامل فرهنگی بستگی دارد. اصلاحات در بیمه‌نامه‌ها و نوآوری‌ها در تولید محصولات، راه درازی برای رشد و توسعه بخش بیمه در دهه اخیر و پس از آن در پیش دارند.

این گزارش، وضعیت بخش بیمه در حوزه MENA را بررسی کرده، عوامل اصلی که مانع رشد بخش بیمه هستند را تعیین کرده و راهکارهایی جهت سرعت

گزارشی که در پیش روی دارید، خلاصه‌ای از گزارش بانک جهانی در مورد وضعیت صنعت بیمه در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا است که به علت حجم زیاد گزارش اصلی و محدودیت صفحات نشریه، بخش‌های مهم این گزارش را چاپ کرده‌ایم.

مقدمه

بیمه می‌تواند نقشی حیاتی در توسعه مالی و اقتصادی ایفا کند. بیمه، با تسهیم ریسک، میزان سرمایه لازم جهت پوشش خسارت‌های بزرگ را کاهش داده، سرمایه‌گذاری را تقویت کرده و موجب نوآوری و رقابت در بازار می‌شود. با معرفی قیمت‌گذاری مبتنی بر ریسک^۱ برای پوشش بیمه، این بخش می‌تواند رفتار بنگاه‌های اقتصادی را تغییر دهد. شرکت‌های بیمه، به‌عنوان واسطه‌های مالی با افق سرمایه‌گذاری طولانی‌تری می‌توانند در تأمین مالی بلندمدت و مدیریت ریسک مشارکت کنند. در نهایت، بخش بیمه می‌تواند کار دیگر بخش‌های نظام مالی مانند بانکداری و بازار سهام را از طریق افزایش ارزش وثیقه‌ها

1. Risk-based Pricing

2. Middle East & North Africa (MENA)

و برخی کشورهای عضو سازمان همکاری خلیج فارس) و تنها سه کشور، میزانی بالاتر از ۵٪ را نشان می‌دهند (اردن، لبنان و مراکش). بخش بیمه زندگی MENA حتی کوچک‌تر بوده و میانگین میزان نفوذ آنها تنها ۰/۳٪ GDP است و در مقایسه با دیگر مناطق تفاوت زیادی را نشان می‌دهد. تنها سه کشور (لبنان، بحرین و مراکش) میزان نفوذی قابل مقایسه با دیگر کشورها دارند. میزان نفوذ بحرین نشان‌دهنده نقش تاریخی این کشور در منطقه است، پرتفوی بیمه درمان نیز در این کشور قابل توجه است.

بخشیدن به توسعه آن ارائه می‌دهد.

۱. بیمه در MENA: چشم‌انداز الگوی توسعه

۱-۱. کوچک‌بودن بخش بیمه: مقایسه‌ای اساسی در مقیاس بین‌المللی

در MENA، بیمه و به‌ویژه بیمه زندگی، توسعه نیافته باقی مانده‌اند. همان‌گونه که در جدول‌های ۱ و ۲ مشاهده می‌شود، در مقایسه با شاخص‌های بین‌المللی، بیمه در اغلب کشورهای عضو MENA از میزان نفوذ پایینی برخوردار است (میزان نفوذ به وسیله نسبت حق بیمه ناخالص به تولید ناخالص داخلی^۱ اندازه‌گیری می‌شود). میزان نفوذ بخش بیمه غیرزندگی (با میانگین حق بیمه معادل ۰/۹٪ تولید ناخالص داخلی) با بیمه غیرزندگی در شرق آسیا قابل مقایسه است اما میزان نفوذ آن کمتر از کشورهای آمریکای لاتین، کشورهای جدیداً عضویت یافته در اتحادیه اروپا و کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی است. تفاوت‌های چشمگیری بین کشورهای MENA وجود دارد، بیمه در برخی از کشورها میزان نفوذ بسیار پایینی دارد (الجزایر، مصر، یمن

جدول ۱. حق بیمه‌ها و دارایی‌های بیمه در سال ۲۰۰۹ (%GDP)

کشور	حق بیمه غیرزندگی (%GDP)	حق بیمه زندگی (%GDP)	دارایی (%GDP)
الجزایر	۰/۶۰	۰/۰۵	۰/۸
بحرین	۱/۴۳	۰/۷۰	۱۲/۱
مصر	۰/۴۲	۰/۳۷	۳/۹
اردن	۱/۵۳	۰/۲۱	۴/۸
عربستان سعودی	۰/۴۶	۰/۰۷	-
کویت	۰/۳۴	۰/۰۹	۱/۸
لبنان	۲/۱۸	۰/۹۸	۷/۲
لیبی	۰/۴۸	۰/۰۱	-
مراکش	۱/۵۴	۰/۸۹	۱۹/۰
عمان	۰/۹۷	۰/۲۰	۲/۴
قطر	۰/۶۷	۰/۰۱	۲/۷
سوریه	۰/۹۲	۰/۰۱	۰/۰
تونس	۱/۳۸	۰/۲۵	۰/۶
امارات متحده عربی	۱/۳۴	۰/۲۸	۳/۱
یمن	۰/۲۴	۰/۰۲	-
خاورمیانه و شمال آفریقا	۰/۹۷	۰/۲۸	۵/۳
اعضای شورای همکاری خلیج فارس	۰/۸۷	۰/۲۳	۴/۴
کشورهای غیر عضو در شورای همکاری خلیج فارس	۱/۰۳	۰/۳۱	۶/۱
نفتی	۰/۸۰	۰/۱۶	۳/۸
غیر نفتی	۱/۲۲	۰/۴۵	۷/۱

جدول ۲. میانگین نرخ نفوذ و دارایی‌ها (برحسب درصدی از GDP) در MENA و سایر مناطق

جنوب آسیا	آمریکای لاتین	کشورهای با درآمد بالا در حوزه OECD	سایر کشورهای اروپا و آسیای مرکزی	۱۰ کشور جدید اتحادیه اروپا	شرق آسیا و اقیانوس آرام	خاورمیانه و شمال آفریقا	شرح
۰/۵	۱/۳	۲/۳	۰/۹	۱/۷	۰/۸	۰/۹۷	میانگین حق بیمه غیرزندگی
۱/۲	۰/۷	۴/۰	۰/۱	۱/۱	۱/۶	۰/۲۸	میانگین حق بیمه زندگی
۶/۴	۴/۹	۴۵/۰	۲/۷	۵/۲	۱۴/۸	۴/۹	میانگین دارایی‌ها

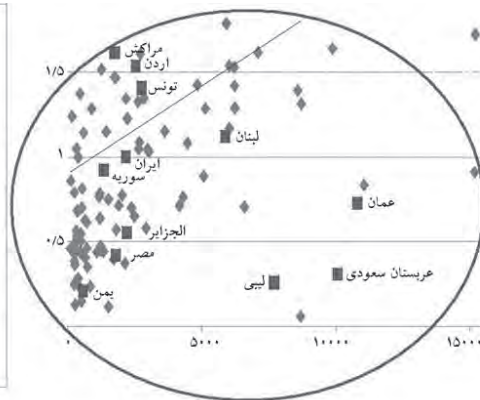
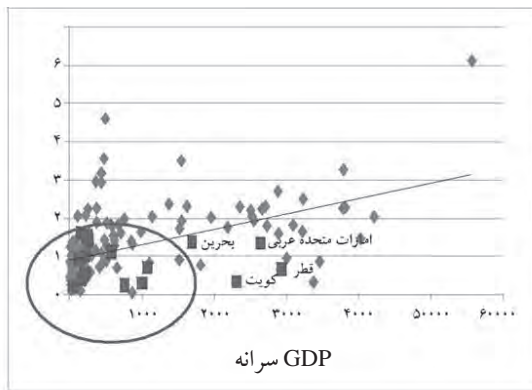
• توضیح: عراق در این جدول در نظر گرفته نشده است. زیرا نتایج، تحت تأثیر وضعیت خاص این کشور بودند، جیبوتی نیز به دلیل نقص آمار حذف شده است.

می‌کند که پایین‌تر از میانگین دیگر بازارهای نوظهور است. با حذف بحرین، میانگین تا ۲/۷٪ GDP نیز سقوط می‌کند.

برحسب نسبت دارایی‌های بیمه‌ای به GDP، منطقه از لحاظ مقایسه‌ای بهتر به نظر می‌رسد، این نتایج به علت وجود برخی کشورهاست. با حذف تنها یک کشور (مراکش)، میانگین MENA تا ۳/۵٪ GDP سقوط

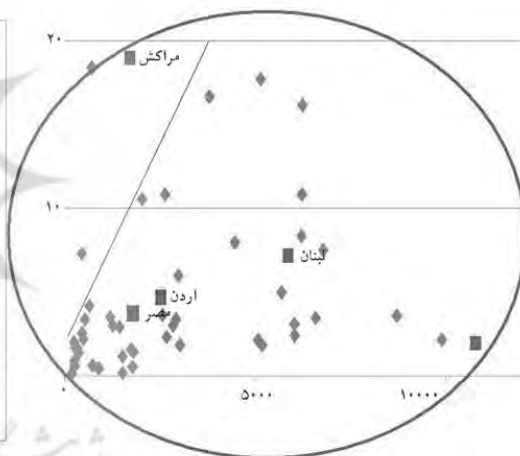
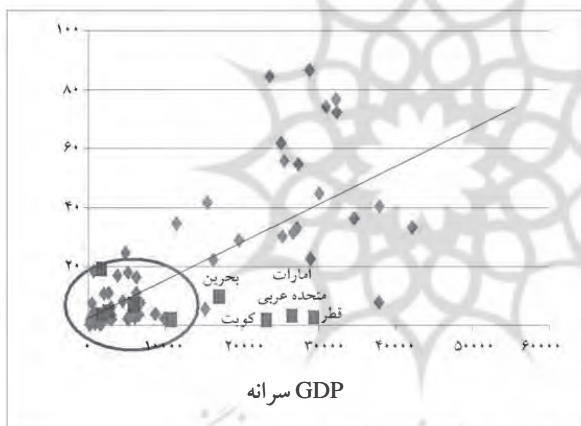
نمودار ۱. میزان نفوذ بیمه غیرزندگی (%GDP) و GDP سرانه

حقوق بیمه‌های غیرزندگی بر حسب درصدی از GDP

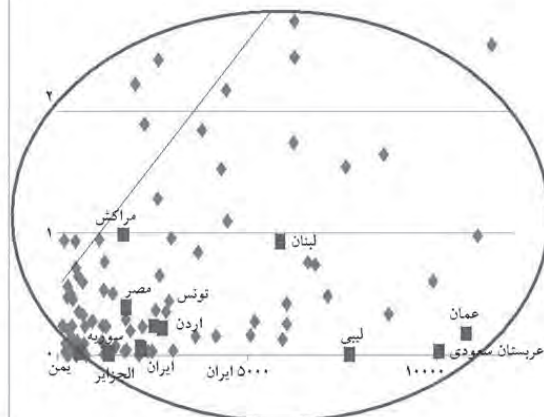
نمودار ۲. دارایی‌های بیمه‌ای تحت مدیریت (%GDP) و GDP سرانه

دارایی‌های بیمه‌ای بر حسب درصدی از GDP

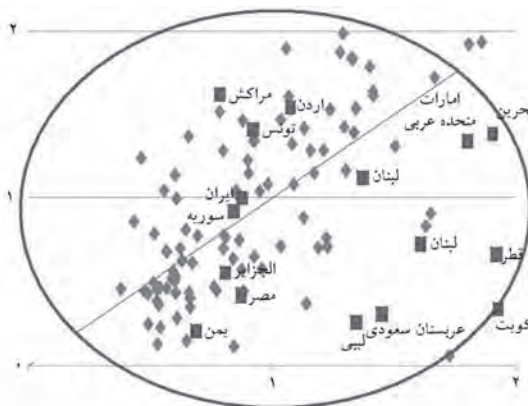
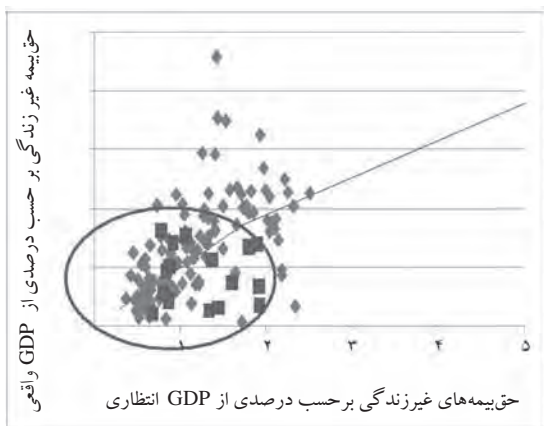

نمودار ۳. میزان نفوذ بیمه زندگی (%GDP) و GDP سرانه

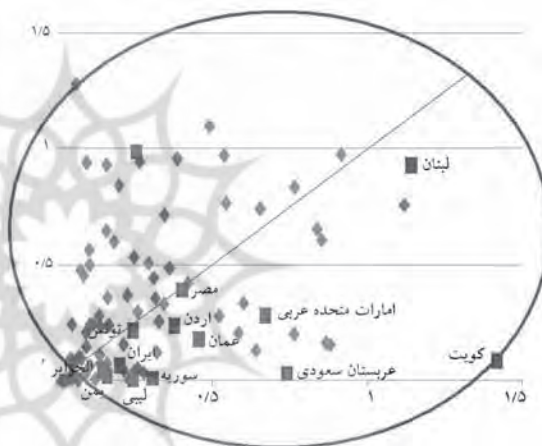
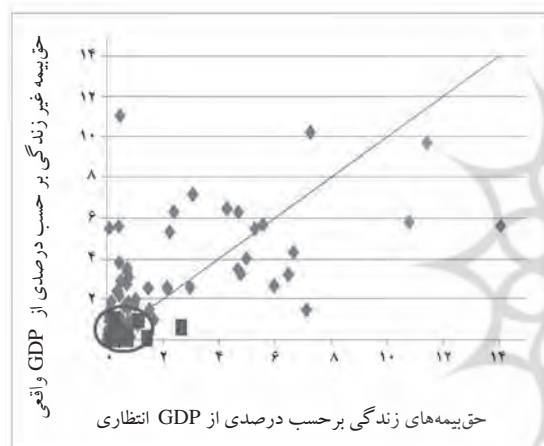
حقوق بیمه‌های زندگی بر حسب درصدی از GDP

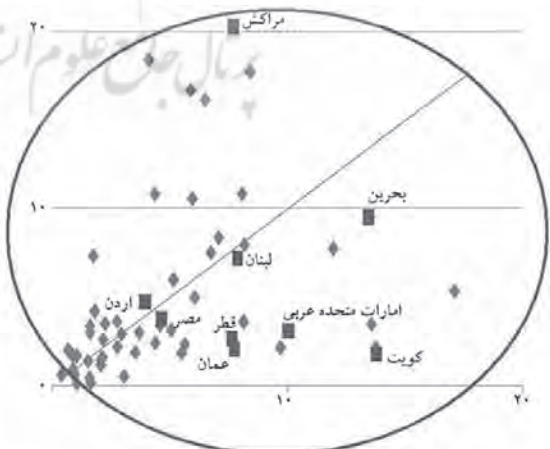
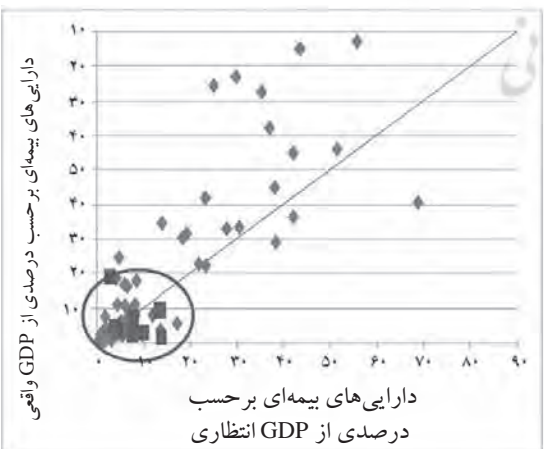
نمودار ۴. ضریب نفوذ بیمه غیر زندگی (GDP٪): سطوح واقعی و انتظاری

نمودار ۵. ضریب نفوذ بیمه زندگی (GDP٪): سطوح واقعی و انتظاری

نمودار ۶. دارایی‌های بیمه‌ای تحت مدیریت: سطوح واقعی و انتظاری

۲-۱. اندازه کوچک بخش بیمه: کنترل سطح درآمد و عوامل جمعیت‌شناختی

وضعیت نسبی منطقه MENA، به دلیل کنترل سطح درآمدها، تغییر چشمگیری نداشته است. همان‌طور که در نمودار ۱ نشان داده شده است، تنها مراکش و تونس دارای حق بیمه‌های غیرزندگی بیشتری نسبت به سایر کشورهایی بودند که پیش‌بینی‌های بیمه‌ای از روی سطح درآمد سرانه آنها انجام شده بود. بخش بیمه غیرزندگی لبنان و سوریه به سطح پیش‌بینی شده نزدیک بود، اما در دیگر کشورهای عضو MENA، بخش بیمه غیرزندگی بسیار کوچک‌تر از میزان پیش‌بینی شده از روی سطح درآمد آنها بود. در خصوص بخش بیمه زندگی (نمودار ۲) تنها میزان نفوذ مراکش بالاتر از سطح پیش‌بینی شده است، البته با تفاوتی بسیار کم. بخش بیمه لبنان نیز اندکی پایین‌تر از سطح پیش‌بینی شده است، اما بخش بیمه زندگی اکثر دیگر کشورهای عضو MENA، بسیار کوچک‌تر از آن میزانی است که طبق سطح توسعه یافتگی آنها پیش‌بینی شده است. در مورد نسبت دارایی به GDP نیز روند کلی به همین صورت است (نمودار ۳).

مراکش بار دیگر یک استثناء است که تا اندازه‌ای نشان‌دهنده نقش بیشتر مزایای ارائه‌شده توسط کارفرمایان، شامل بیمه عمر و مستمری‌های گروهی است. در مراکش، مستمری‌ها بر میزان مالیات کارفرماها مؤثر بوده و در کنار محصولات پس‌اندازی اشخاص^۱ که عمدتاً از طریق کانال‌های بانک-بیمه به فروش می‌رسند، نزدیک به ۶۰٪ حق بیمه‌های زندگی را تشکیل می‌دهند. مصر، اردن و لبنان به سطح پیش‌بینی شده نزدیک‌اند اما دارایی بیمه‌ای اغلب دیگر کشورها، بسیار کمتر از میزان پیش‌بینی شده برحسب سطوح درآمدی آنهاست.

وضعیت نسبی کشورهای عضو MENA، پس از کنترل عوامل اصلی جمعیت‌شناختی و تورم اصولاً به همان صورت باقی خواهد ماند (نمودارهای ۴، ۵ و ۶). در کنار درآمد، عوامل اصلی جمعیت‌شناختی مانند میزان

جمعیت، تراکم جمعیت و نسبت سن سرباری^۲ نیز به طرز قابل توجهی بر تقاضای محصولات بیمه‌ای مؤثرند. به همین ترتیب، ممکن است تورم نیز بر تقاضای محصولات بیمه، به ویژه محصولات بیمه زندگی تأثیر داشته باشد. اگرچه، وضعیت نسبی کشورهای عضو MENA پس از کنترل تمام این عوامل نیز تغییر چشمگیری ندارد. همانگونه که در نمودار ۴ مشاهده شده اردن، مراکش و تونس، تنها کشورهای هستند که بخش بیمه غیرزندگی آنها بالاتر از سطح پیش‌بینی شده است. سوریه، لبنان و ایران به سطح پیش‌بینی شده نزدیک‌اند. سایر کشورهای MENA نیز پایین‌تر از سطح پیش‌بینی شده قرار دارند.

در مورد بیمه زندگی، به دلیل عوامل جمعیت‌شناختی، تفاوت بین میزان پیش‌بینی شده و میزان واقعی کاهش می‌یابد. این امر نشان‌دهنده کم بودن جمعیت و نیز تراکم پایین آن در برخی کشورهای منطقه است. مصر، اردن، لبنان و تونس به میزان پیش‌بینی شده نزدیک‌اند اما تنها مراکش بالاتر از میزان پیش‌بینی شده قرار دارد. روند مشابهی نیز برای دارای‌های تحت مدیریت وجود دارد.

۳-۱. اندازه کوچک بخش بیمه: تعیین عوامل محدودکننده

توسعه کند بخش بیمه در حوزه MENA به عوامل مختلفی بستگی دارد که برخی از آنها عبارت‌اند از: عوامل مقرراتی، ساختار بازار، نقص توسعه دیگر قسمت‌های بخش مالی، عوامل توسعه اجتماعی-انسانی و عوامل مذهبی-فرهنگی. برخی از این عوامل، اخیراً طی پژوهش‌های تجربی شناخته و آزمایش شده‌اند. دیگر عوامل محدودکننده از قابلیت کمتری جهت اندازه‌گیری و آزمایش تجربی برخوردارند. مهم‌ترین موضوع این است که برخی از عوامل محدودکننده، خارج از دسترس سیاست‌گذاران هستند یا تنها به تدریج و به صورت بطئی تغییر خواهند کرد، در حالی که برای تشخیص و تعیین سایر عوامل مدت زمان کوتاه‌تری لازم است.

پژوهش‌های تجربی اخیر نشان می‌دهد که بخش بیمه

2. Age Dependency Ratio

به نسبت افراد کمتر از ۱۵ سال و بالای ۶۴ سال گفته می‌شود.

1. Personal Saving Product

۲. رشته‌های مهم کسب و کار

تجزیه و تحلیل رشته‌های اصلی کسب و کار، مشخص‌کننده دیدگاه‌های بیشتری در مورد توسعه بیمه در حوزه MENA است، به این دلیل که توسعه بخش بیمه عموماً از برخی روندهای شناخته شده تبعیت می‌کند. بخش بیمه غیرزندگی در اولین مراحل توسعه، از اهمیت بیشتری برخوردار است. در مراحل ابتدایی، توسعه بیمه به وسیله پوشش حمل و نقل و ریسک‌های تجاری هدایت شده و در مرحله بعد خانواده‌ها صاحب وسایل نقلیه شده و دولت‌ها بیمه مسئولیت شخص ثالث وسایل نقلیه را اجباری می‌کنند. پس از آن بازارهای رهنی ایجاد شده و بیمه خانوارها، معمول‌تر می‌شود. در نهایت، طبقه متوسط توسعه یافته و بیمه زندگی که شامل محصولات شبه مستمری^۱ نیز هست، برای برنامه‌ریزی‌های آتی زندگی، جذاب می‌شود. در اغلب کشورهای توسعه یافته، بخش بیمه زندگی به همراه طرح‌های دولتی، نقش حیاتی در تأمین اجتماعی ایفا می‌کند.

تفکیک حق بیمه‌ها در حوزه MENA، بر حسب رشته بیمه‌ای تنها تا حدی با الگوی معمول توسعه مطابقت دارد. جدول ۳ نشان می‌دهد که بیمه‌های مرتبط با حمل و نقل دریایی، هوایی و ترانزیت^۲ به‌طور متوسط سهم کمی از کل حق بیمه‌های غیرزندگی دارند و اکثراً به سطح درآمد وابسته نیستند. بیمه وسایل نقلیه موتوری بیشترین سهم کسب و کار بیمه را در اکثر کشورها به خود اختصاص داده است، اما وابستگی کمی با درآمد دارد. بیمه مربوط به عملیات ساخت و ساز در کشورهایی که از لحاظ نفت و گاز غنی‌تر هستند، میزان بالاتری دارد اما هیچ‌گونه الگوی ثابتی وجود ندارد. بیمه زندگی توسعه نیافته باقی مانده است (به ویژه در کشورهایی با درآمد بالاتر).

بیمه وسایل موتوری، بزرگ‌ترین سهم حق بیمه‌های غیرزندگی را به خود اختصاص داده است، اما در کشورهای عضو MENA به نسبت میزان وسایل نقلیه هنوز حق بیمه کلی جمع‌آوری شده در رشته اتومبیل بسیار

تحت تأثیر طیف وسیعی از عوامل قرار می‌گیرد و تا اندازه‌ای توضیح می‌دهد که چرا بخش بیمه در MENA توسعه نیافته است. برای مثال، بخش بیمه در کشورهای دارای اکثریت مسلمان، به دلیل کمبود سازگاری محصولات بیمه مرسوم با قوانین شریعت، کمتر توسعه یافته است. این نتیجه در مورد اغلب کشورهای MENA صادق است. تقاضا برای بیمه تا حدی تحت تأثیر بازارهای خرده‌فروشی اعتبار^۱ (وام‌های رهنی، وام‌های شخصی) قرار دارند که برخی از آنها هنوز در منطقه MENA به خوبی توسعه نیافته‌اند. همچنین حضور بارز حکمفرمایی بیمه‌گران دولتی منجر به کند شدن توسعه می‌شود. این امر در حداقل ۴ کشور عضو MENA قابل مشاهده است. این کشورها در حال گذر از انحصار دولتی هستند (الجزایر، مصر، لیبی و سوریه).

عوامل دیگری نیز هستند که اندازه‌گیری و آزمایش تجربی آنها مشکل‌تر است اما موانع قدرتمندی بر سر راه توسعه بیمه هستند. برای مثال برخی از کشورهای MENA، در طرح بیمه اجباری در حوزه‌های مهمی چون آسیب‌دیدگی‌های شغلی و درمان به کندی عمل می‌کنند. همچنین، کشورهای MENA با وجود داشتن تعداد زیادی وسایل نقلیه نسبت به جمعیت، درآمدهای اندکی از حق بیمه وسایل نقلیه دارند. این امر به دلیل مشکلات خاص و گوناگون به وجود می‌آید. چندپارگی بیش از اندازه بازار بیمه در MENA نیز ممکن است مانع رشد بخش بیمه شود. بسیاری از بیمه‌گران دارای توانایی مناسبی برای ایجاد صندوق تسهیم ریسک مناسب، صدور قرارداد و نوآوری در محصولات نیستند. کمبود مهارت‌های حرفه‌ای در صنعت نیز مانع مهم دیگری است. در نهایت، ضعف موجود در تنظیم مقررات و نیز ضعف حمایت از مصرف‌کننده (که منجر به کمبود شفافیت و کمبود اعتماد می‌شود) نیز مانع توسعه بخش بیمه شده است.

2. Pension-like

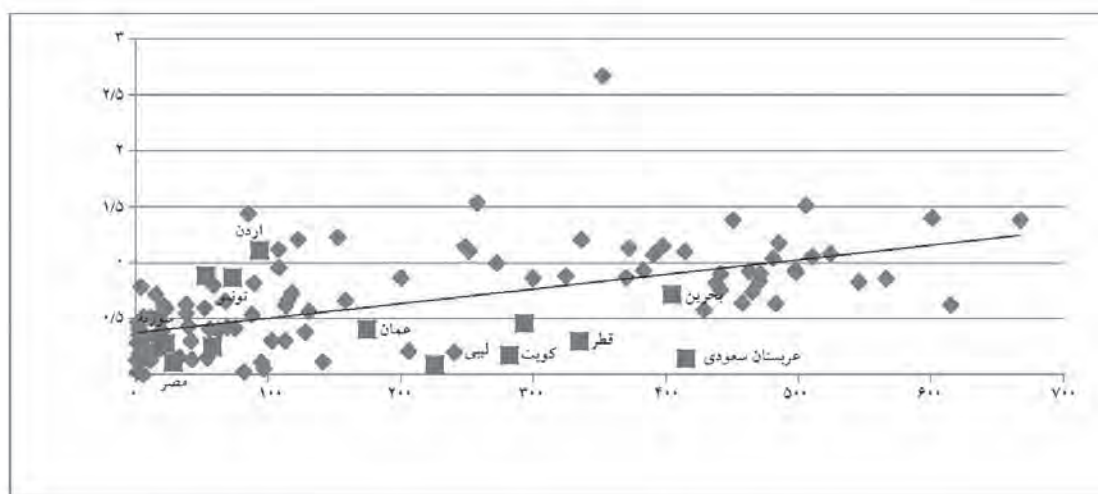
3. Marine, Aviation & Transit (MAT)

1. Retail Credit Market

جدول ۳. تفکیک حق بیمه‌های غیرزندگی بر حسب رشته اصلی کسب و کار در سال ۲۰۰۸

تفکیک حق بیمه‌های غیرزندگی (درصد از کل)				کشور
سایر	دریایی، هوایی و باربری	اموال و مهندسی	اتومبیل	
۱	۹	۴۲	۴۷	الجزایر
۷	۷	۳۹	۴۸	بحرین
۱۰	۳۲	۲۵	۳۳	مصر
۱۰	۱۰	۲۰	۶۰	اردن
۱۰	۱۸	۲۶	۴۶	عربستان سعودی
۲۹	۱۶	۱۵	۴۰	کویت
۲۱	۹	۱۹	۵۱	لبنان
۶	۲۱	۴۱	۳۱	لیبی
۲۵	۷	۱۲	۵۶	مراکش
۱۸	۹	۱۹	۵۴	عمان
۳۴	۱۴	۳۱	۲۱	قطر
۶	۱۲	۱۹	۶۵	سوریه
۲۲	۱۰	۹	۵۹	تونس
۳۷	۱۵	۱۳	۳۵	امارات متحده عربی
۲۵	۲۲	۲۰	۳۳	یمن
۱۷	۱۴	۲۳	۴۵	خاورمیانه و شمال آفریقا
۲۳	۱۳	۲۴	۴۱	اعضای شورای همکاری خلیج فارس
۱۴	۱۵	۲۳	۴۸	کشورهای غیر عضو در شورای همکاری خلیج فارس
۱۶	۱۳	۲۷	۴۳	نفتی
۱۹	۱۵	۱۸	۴۹	غیرنفتی

نمودار ۷. حق بیمه‌های وسایل موتوری در برابر نسبت ماشین‌ها به ازای هر ۱۰۰۰ نفر

مذاکرات مربوط به ادعای خسارت ایفا می‌کنند و ممکن است رسیدگی به ادعاهای خسارت سال‌ها طول بکشد. تخمین کمتر از حد واقعی ادعای خسارت (و به تبع آن، حق بیمه‌های فنی) وقتی به موضوع بغرنج‌تری تبدیل می‌شود که نرخ‌های بیمه مسئولیت شخص ثالث، توسط دولت تصویب شود و ابعاد سیاسی داشته باشد. مثال‌هایی از نرخ‌های اصلاح نشده در طی سال‌ها را می‌توان در بسیاری از کشورها مانند کویت و مصر مشاهده کرد.

چهارمین دلیل برای نامناسب بودن حق بیمه‌های شخص ثالث وسایل نقلیه در بسیاری از کشورها این است که رقابت‌های قیمت‌های غارتگرانه گاهی این باور است که بازده‌های سرمایه، خسارت‌های صدور بیمه را پوشش خواهد داد. بیمه شخص ثالث وسایل موتوری، از لحاظ نقدی بسیار توانگر بوده و وجوه و ذخایر مربوط به آنها می‌توانند به سرعت سرمایه‌گذاری شوند. این امر، کارآفرینانی را که پیش‌بینی ادعای خسارت را کمتر از حد لزوم تخمین زده و اغلب فعالیت‌های رسیدگی به ادعاهای خسارت کوچک را انجام می‌دهند، جذب می‌کند. کم‌قیمت‌گذاری^۲ در شرکت‌های کوچک اغلب با ذخایر ناکافی همراه بوده و منجر به مناقشه‌های طولانی مدت و تأخیر در تصفیه تعهدات می‌شود. این امر، بر اعتبار بیمه‌گر، تأثیرگذار بوده و منجر به ازدست‌رفتن اطمینان

کم است. همان‌طور که در نمودار ۷ نشان داده شده به جز اردن، مراکش و مالزی، حق بیمه‌های وسایل موتوری پایین‌تر از سطح انتظاری است که از روی تعداد وسایل نقلیه بر حسب جمعیت‌ها برآورد شده بود. کشورهایی با کمترین میزان توسعه، بیمه مسئولیت شخص ثالث را اجباری کرده‌اند.

چهار عامل اصلی، درآمد حق بیمه وسایل موتوری در حوزه MENA را محدود کرده است: عدم مطلوبیت، تخمین نادرست و کمتر از میزان واقعی خسارت‌های معوقه، کنترل قیمت در برخی حوزه‌های قانونی و رقابت‌های غارتگرانه قیمتی^۱. سطح مطلوبیت بیمه اجباری وسایل نقلیه، پایین به نظر می‌رسد، اقشار زیادی از جمعیت به اهمیت این بیمه پی نبرده‌اند و آن را به‌عنوان مالیات محسوب می‌کنند.

دومین دلیل برای درآمد نامناسب حق بیمه وسایل نقلیه، تخمین نادرست و کمتر از میزان واقعی پیش‌بینی ادعاهای خسارت بیمه شخص ثالث توسط بیمه‌گران و نیز کنترل قیمت‌هاست. پیش‌بینی ادعاهای خسارت به‌طور مستقیم وارد محاسبات سطح حق بیمه شده و اگر کمتر از حد، تخمین زده شود منجر به قیمت‌گذاری نامناسب خواهد شد. این موضوع به‌طور ویژه در کشورهایی وجود دارد که دعوی‌های قانونی نقش قابل توجهی در فرایند

کشورها، که بین نیمکره‌های شمالی و جنوبی قرار دارند، باعث بهره‌برداری تعدادی از خطوط هوایی بین‌المللی موفق از این موقعیت شده است. حق بیمه بیمه مسئولیت و بدنه کشتی در محاسبه درآمد کل حق بیمه لحاظ می‌شود، اگرچه اغلب ریسک‌های مربوط به این دو رشته به صورت بین‌المللی بیمه اتکایی می‌شوند.

هفت کشور سهمی بیش از ۱۰٪ در سایر رشته‌های بیمه‌ای دارند. در مورد کشورهای تولیدکننده نفت و گاز، این رشته‌ها تا اندازه‌ای شامل کسب و کار بیمه‌های مهندسی و مسئولیت ناشی از استخراج نفت و گاز و نیز الزامی بودن تهیه پوشش آسیب‌دیدگی‌های شغلی از سوی کارفرماها برای کارگران می‌شود. جبران خسارات کارگران برای مهاجران نیز در برخی مناطق اجباری است. در مورد مراکش، جبران خسارت اجباری کارگران توسط بخش خصوصی انجام می‌شود.

عدم حساسیت حق بیمه‌های زندگی و غیرزندگی به سطح درآمد، این نکته را نشان می‌دهد که نفوذ بیمه در MENA، هنوز اساساً توسط شرکت‌ها و مؤسسات بزرگ و بیمه‌های اجباری به پیش برده می‌شود نه خریدهای داوطلبانه توسط بخش خصوصی. این امر در مورد هر دو بخش زندگی و غیرزندگی صادق است. کشورهایی که بخش‌های بیمه زندگی آنها تا حدی توسعه یافته‌اند دارای ارتباطات تاریخی با اروپا هستند (مانند اردن، لبنان، تونس و مراکش) در بقیه کشورها واقعاً بازار بیمه زندگی وجود ندارد، با وجود اینکه در برخی موارد سطوح درآمد بسیار بالایی هم دارند.

در نهایت، بیمه درمان یک رشته مهم کسب و کار در برخی کشورهای MENA محسوب می‌شود و در برخی کشورها به صنعت قابل ملاحظه و بزرگی بدل شده و در MENA در حال رشد است.

بیمه درمان، همبستگی کمی با سطوح درآمدی یا متغیرهای ساختاری نشان می‌دهد. همان گونه که در نمودار ۸ مشاهده می‌شود بیمه درمان تحت تأثیر عوامل مربوط به شیوه زندگی افراد قرار دارد. تصمیم‌های

عامه نسبت به بیمه گر می‌شود. رقابت برای سهم بازار در بازارهای کوچک می‌تواند در نهایت به ساختارهای هر می ختم شود که منجر به خسارت‌های بزرگ‌تر و حتی عدم توانگری^۱ می‌شود. جدول ۴ نشان‌دهنده ضریب خسارت بیمه مسئولیت شخص ثالث در کشورهای است که داده‌های آنها براساس خالص حوادث روی داده در دسترس بود.

جدول ۴. ضریب خسارت‌های بیمه مسئولیت شخص ثالث (%) در برخی کشورها

کشور	۲۰۰۴	۲۰۰۸
مصر	۲۹۲	۳۱۶
اردن	۸۷	۱۰۱
امارات متحده عربی	۷۶	۸۹
تونس	۱۱۴	۸۷
مراکش	۸۴	۷۵

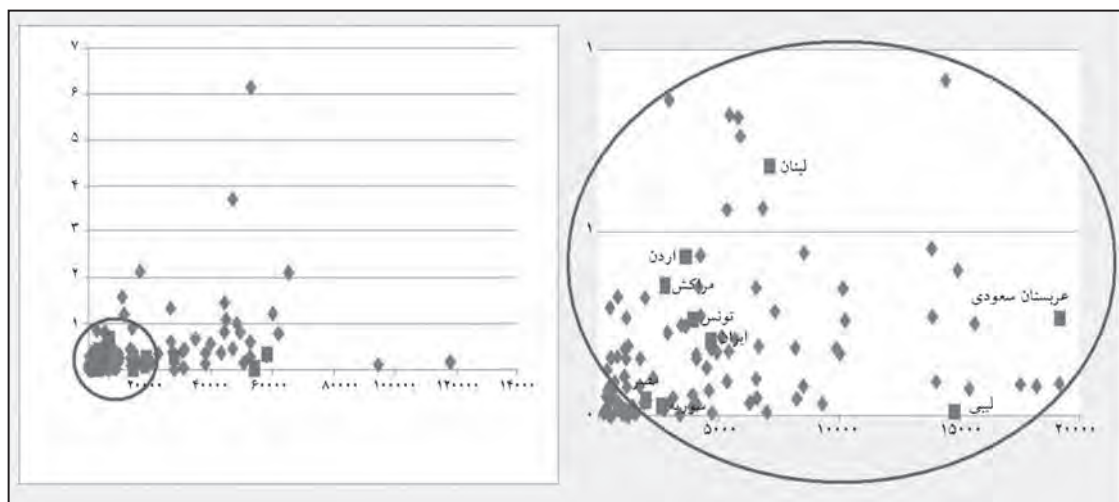
• توضیح: ضرایب مربوط به تونس نشان‌دهنده یک برنامه اصلاحات مؤثر است و ضرایب مربوط به مصر، نشان‌دهنده پیشرفت و بهبود پیش‌بینی ادعای خسارت در بیمه‌گرهای دولتی است.

بیمه اموال و بیمه بناهای در حال ساخت، دومین رشته مهم کسب و کار است که به‌طور آشکار در کشورهای تولیدکننده نفت بیشتر بوده و مشخصاً با پوشش ریسک‌هایی نفت و گاز کشورهای استخراج‌کننده نفت مربوط است. به‌طور قابل توجهی درآمدها در کشورهای تولیدکننده نفت خارج از اعضای شورای همکاری خلیج فارس، بالاتر است. این نکته نیز قابل توجه است که کشاورزی هنوز درآمد قابل توجهی در کشورهای مربوط (مصر، مراکش، سوریه) تولید می‌کند.

حق بیمه‌های حمل و نقل سهم نسبتاً کوچکی از حق بیمه‌های غیرزندگی در همه زیرگروه‌ها را نشان می‌دهند. البته این میزان در کشورهایی که دارای خطوط هوایی بین‌المللی هستند، مانند مصر، قزاقستان و امارات متحده عربی، بیشتر است. مکان استراتژیک این

1. Insolvency

نمودار ۸. میزان نفوذ بیمه درمان در برابر سطح درآمد

قزاقستان و ابوظبی در جهت اجباری کردن بیمه درمان برای افراد مهاجر (و توجه دیگر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس به این موضوع) نشان‌دهنده سطوح بالای جمعیت مهاجر در این کشورها و تمایل به حل فشارهای مالی همراهان آنهاست. سطوح نفوذ تقریباً بالای این بیمه در کشورهایی که سابقاً مستعمره فرانسه بوده‌اند و نیز اردن نشان‌دهنده شکاف در سیستم بیمه اجتماعی است.

منبع:

Lester, R., 2011. *The insurance sector in the Middle East and North Africa-challenges and development agenda*, World Bank, Policy Research Working Paper, no.5608.